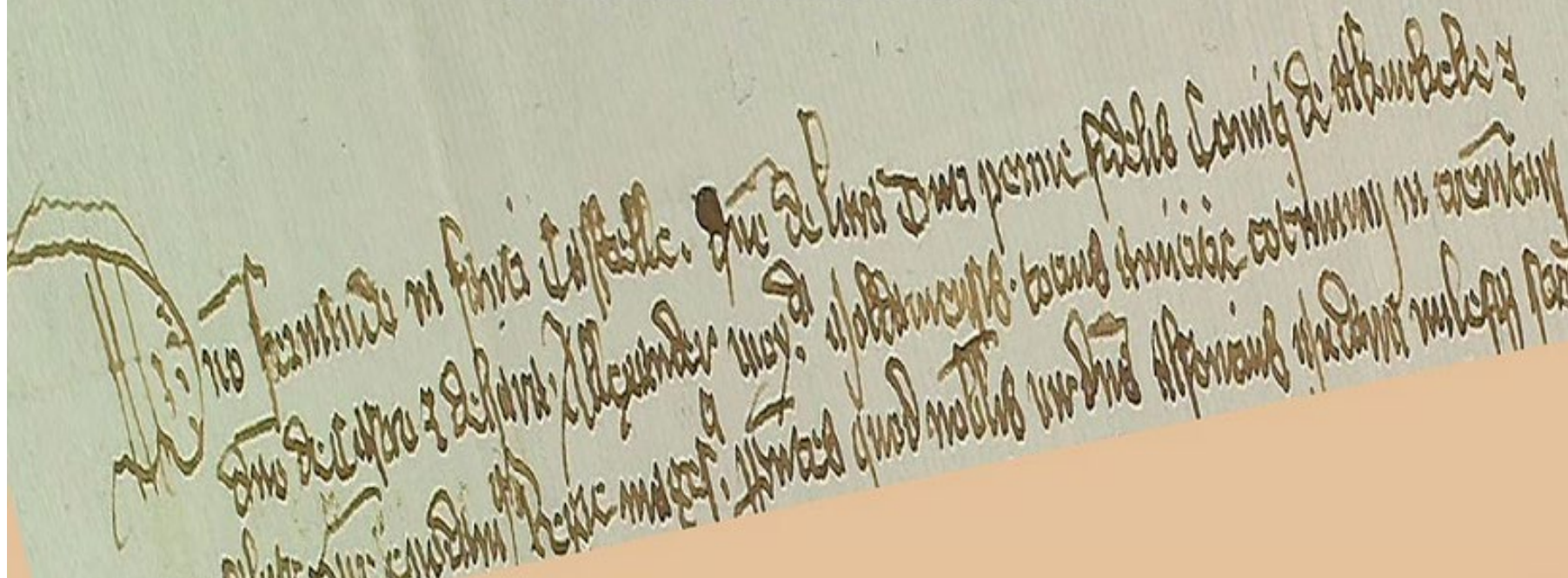

Trimisul lui Ferdinand de Aragon în Moldova – cavaleri din Valahia la curtea lui Ferdinand de Aragon (1412 și 1415):
„semnătura” lui Alexandru cel Bun și „capetele de negri”

SECȚIA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI ARHEOLOGIE
A ACADEMIEI ROMÂNE

Alexandru **Simon**
(Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca)
București, 12 decembrie 2024

Introducere

Legăturile stabilite între Peninsula Iberică și spațiile locuite de români, v(a)lahi după numele dat lor în Evul Mediu, au rang de curiozități „cu tâlc”.

Fie că a fost vorba de misiunea cavalerului castilian Alfonso de Mudarra în Europa Central-Răsăriteană (1411-1412), care l-a adus până în Moldova lui Alexandru I cel Bun.

Fie că în atenție a stat venirea la Dunăre a unui infante al Portugaliei, Pedro de Aviz (1427), ca membru al „forței internaționale” antiotomane a lui Sigismund de Luxemburg.

Acestor cazuri le adăugăm un episod din anul 1415.

Atunci, Sigismund a mers la Perpignan pentru a se întâlni cu Ferdinand I, regele Aragonului și al Siciliei, suzeranul „exploratorului” Alfonso Mudarra, și cu (anti-) papa Benedict al XIII-lea. Sigismund vroia să încheie Schisma Apuseană. Se împlinea un an de la începerea anevoioaselor lucrări ale Conciliului de la Constanța (1414-1418).

Înainte de a intra în subiectul „*summit*-ului” de la Perpignan să ne întoarcem cu trei ani în urmă, pentru a avea o idee asupra (reprezentanților) lumilor care s-au (re)întâlnit atunci.

Structură

I. Trimisul lui Ferdinand de Aragon, Alfonso Muddara, la curtea lui Alexandru I cel Bun

1. Documentele și călătoriile unui cavaler din divizata Peninsula Iberică

2. Salvconductul emis de voievodul Moldovei pentru Alfonso Mudarra

3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

II. Suita lui Sigismund de Luxemburg la curtea din Perpignan a lui Ferdinand de Aragon

1. Nobilii *hungari* onorați de regele Ferdinand de Aragon

2. Un *ethiops niger* pentru nobilii din *Valaquia* între blazoanele aragoneze ale suitei lui Sigismund

3. „Capete de negri”, o limbă *roman(ă)*, un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

I. Trimisul lui Ferdinand de Aragon, Alfonso Muddara, la curtea lui Alexandru I cel Bun

„Călătorii străini” din Apusul Europei ajunși la marginile răsăritene ale Creștinătății la începutul secolului al XV-lea și acordul de la Lublau dintre Sigismund de Luxemburg și Vladislav al II-lea Jagiello (1412) reprezintă realități medievale cunoscute, chiar locuri comune în istoriografii (indiferent de limbă).

Mai puțin așteptată este, a fost, intersectarea acestor realități în Moldova lui Alexandru I, la sfârșitul primăverii anului 1412, prin călătoria cavalerului iberic Alfonso Mudarra/Modarra. El, ca mulți alții, trebuia să ajungă – prin Constantinopol – în Țara Sfântă.

Documentele privitoare la Mudarra au fost semnalate pentru de Jeanne Viellard în 1936.

Izvoarele, *id est* doar verso-urile documentelor, au fost publicate abia șase decenii mai târziu de Werner Paravicini în legătură cu „călătoriile estice” ale nobilimii apusene (1994).

Au fost publicate complet, în relație cu Ducatul Lituaniei, de Stephen C. Rowell (2003).

Intrarea în Moldova a protejatului infantului Ferdinand de Aragon a atras atenția istoriografiei române la sfârșitul primului deceniu al noului mileniu prin articolele, apărute aproape simultan, ale profesorilor Andrei Pippidi și Victor Spinei (2007/2008-2009).

Consultarea în original a izvoarelor privitoare la călătoria – întreruptă – a lui Alfonso Mudarra (documente conservate în Arhiva Coroanei de Aragon din Barcelona) a scos însă în evidență o serie de particularități – stilistice și politice – de epocă.

Fernad^o rex byspania

I.1. Documentele și călătoriile unui cavaler din divizata Peninsula Iberică

Dosarul Mudarra” = 11 piese documentare (9 fiindu-le cunoscute lui Paravicini și Rowell).

A. Scrisori de recomandare ale lui Mudarra emise, pe pergament, de Ferdinand I:

.

1. Scrisoarea de recomandare adresată lui Eric al VII-lea de Griffin (și de Estridsen), regele Norvegiei și Danemarcei (Ayllón, 2 septembrie 1411).
2. Scrisoarea de recomandare adresată marelui maestru al cavalerilor teutoni, Heinrich von Plauen (fără loc și fără dată [ante/ pe 19 octombrie 1411]).

B. Salvconduce pentru Mudarra/ confirmările ale venirii sale date, pe hârtie, de către:

.

1. Amedeo al VIII-lea, conte de Savoia, apoi papa Felix al V-lea (Ambronais, 19 octombrie 1411).
2. Teodor al II-lea Paleologul, marchiz de Montferrat (Montferrat, 2 noiembrie 1411).
3. Galeazzo Maria Visconti, ducele Milanului (Milano 6 noiembrie 1411).
4. Sigismund de Luxemburg, regele romanilor și regele Ungariei (Buda, 8 ianuarie 1412).
5. Sofia de Wittelsbach, soția lui Venceslav al IV-lea de Luxemburg (Praga, 23 februarie 1412).
6. Venceslav al IV-lea (Václav, Wenzel) de Luxemburg, regele Boemiei (Praga, 1 martie 1412).
7. Cristin de Ostrów, castelanul și căpitanul Cracoviei, și Zbigniew de Brzezic, mareșalul coroanei Poloniei, în numele regelui Poloniei, Vladislav (Jogaila) al II-lea Jagiello (Cracovia, 8 aprilie 1412).
8. Vitold (Vytautas)/ Alexandru, ducele Lituaniei (Kaunas, 1 mai 1412).
9. Alexandru I *cel Bun*, domnul Moldovei (Suceava [?], 29 mai 1412).

I.1. Documentele și călătoriile unui cavaler din divizata Peninsula Iberică

Lista de documente ne arată limitele impuse cercetării temei. Drumurile și intențiile cavalerului Mudarra sunt cunoscute din actele suveranului său și ale stăpânitorilor prin ale căror pământuri a trecut și din contextualizarea acestora.

Paravicini, negăsind referințe credibile la existența lui Mudarra, a bănuț, poate pe bună dreptate, că era vorba despre un pseundonim. Ideea ar putea fi susținută de deplasările lui Mudarra, cu precădere de cele din ultima parte a călătoriile sale cunoscute.

Mudarra a parcurs cu o viteză remarcabilă pentru acele vremuri peste 1 200 de kilometri în vreo trei săptămâni. A ajuns astfel, la sfârșitul lunii mai 1412, de la Kaunas, de la Vitold/Alexandru, la celălalt Alexandru din est, cel al Moldovei. În comparație, cavalerul acoperise cei 700 de kilometri dintre Cracovia și Kaunas tot în vreo 20 de zile.

Ar fi vorba de aproape 1 000 de kilometri, dacă Mudarra se opriș și la Marienburg (Malbork), la sediul Ordinului Cavalerilor Teutoni, o destinație obligatorie pentru supusul lui Ferdinand, conform recomandării date acestuia de infantele Castiliei pentru marele-maestru Heinrich von Plauen în toamna anului precedent. O „confirmare” a sosirii lui Mudarra din partea lui von Plauen nu s-a păstrat însă între documentele de la Barcelona.

Specially drawn and printed for Alfred A. Knopf, New York, by the Kartographische Anstalt v. F. A. Brockhaus, Leipzig, Germany.

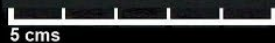
I.2. Salvconductul emis de voievodul Moldovei pentru Alfonso Mudarra

După o ședere de câteva zile la curtea domnului moldav, Mudarra a pornit din nou la drum, primind o „scrisoare de recomandare” către Ferdinand I de la Alexandru I pe 29 mai 1412. Textul, scris în latină cu vizibilă grabă, era clar descentrat în raport cu hârtia (altminteri de dimensiuni asemănătoare cu cele folosite pentru Mudarra la Buda, Cracovia și Kaunas). Documentul urma – probabil – să fie transportat înfășurat ca un sul.

*Domino Ffernando **in fanti** [!] **Casstelle**, domino de Lara, Duci **penne fidelis** [!], Comitj de alburbebe/ et domino de Castra et dehara, Allexander woyuoda Moldaiensis tocius amicitie continuum **in crementum** [!]/ cum salute. **Vestre enodamus** Regie **magestati** [!] proponentes, quod nobilis vir dominus Alfoncius Mudarra milesque stren-/ nuus ad nostrum perveniens presenciam aliquibus nobiscum diebus commorans. Quibus peractis diebus sano/ nostro cum conductu honorifice pertransiuit. Datum in **Socjuirta** [ori **Socjituia**] in die sancte Trinitatis anno domini millesimo qua-/ dringentesimo duodecimo.*

Pe verso: *Serenissimo principi domini Fernando **in fanti** [!] **Castaelle**/ domino delara, duci **penne fidelis** [!], Comitj de alburbebe/ et Maioruga et domino de castro et dehara, domino et **amicio** [!] nobis/ **veracitier** [!] honorando hec dicta.// Mai jos (aproape de marginea inferioară a actului), în stânga : *al rrey de aragon*; în dreapta: *allexandro vayouda*.*

Ino frontudo in finis Castellae. Dno de Luna Dni per me fideles Comiti de Albarbete et
Dno de Alvaro et de Lara. Alexander mag. d. hostancus. totius iurisdic. continui in crantam
cui salute. Sic eandem Regie maget. pntes quod nobles un dno Alfonso quidam nulepy pnt
nuntio ad nosam pueniens pntiam. aliquibus noblesam dieb. comitibus. Quibus pntis diebus semo
nosar cum conductu honores pntis. Datum in pagania in die pntis dno. Anno dny millimo qua
dringentesimo duodecimo.

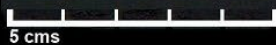

Señorissimo príncipe dño Fernando en Santa Castelle
dño de león. Dña peme pades. Conit de alburche
e mayorga. e dño de castro. e de farr. Dño e unico nobis
veritate honorando fce de

al pñ de arago

al pñ de arago

I.2. Salvconductul emis de voievodul Moldovei pentru Alfonso Mudarra

Câteva observații asupra scrierii:

Inițial, scribul a scris o altă literă în loc de *d* (*q?*), pe care a corectat-o pentru a da –
abreviat (*dno*) – *domino*.

Alburbebe = *Alkukerke* (Paravicini, Rowell)

woyuoda = *woy(vo)da* (Paravicini, Rowell)

Socjuirta/ Socjituia = *Sacgitivia* (Vielliard)/ *Socgitervia* (Paravicini și Rowell)

Castalle = *Castelle* (Rowell)

amicio = *amico* (Rowell).

veracitier = *veraciter* (Rowell).

* Am omis de pe lista deosebiriilor citirea lui *v/ u* drept *u/ v*.

Câteva observații asupra textului:

Adresa de pe verso, apropiată ca dimensiuni de textul propriu-zis, era la fel de grăitoare precum cuvintele din salvconductul în sine, a cărui utilitate, țintă reală era la Barcelona.

Actul de la Alexandru nu era adresat dregătorilor pe care Mudarra avea, trebuia să-i întâlnească în continuarea călătoriei sale. Pentru aceștia, cavalerul a primit cel mai probabil un alt document de la domn, de presupus în slavonă.

Este încă un motiv pentru care merită să stăruim asupra textului latin scris în numele lui Alexandru pentru *domnul și prietenul* său, Ferdinand, căruia doar domnul Moldovei i s-a adresat astfel.

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

„Defecte” – „semne”:

„Barbaria” limbii documentului a fost remarcată de profesorul Victor Spinei.

Paravicini și Rowell s-au străduit să latinizeze latina actului. După Paravicini, o latină și o caligrafie proastă se mai poate întâlni doar în salvconducele savoiarde și lituanienene.

În loc de *Vestre enodamus regie maiestati* [***magestati*** (în original)]..., corect ar fi fost *Enodamus Vestre...*, o formulare puțin uzuală. Ea poate fi însă întâlnită în Ungaria la sfârșitul domniei lui Sigismund, între nobilii din Banat.

Atât scribul domnului Moldovei, cât și scribul ducelui Lituaniei au redat numele *Alexander* cu doi de *I*. Aceasta ne apare drept o practică comună (de inspirație germană) în nord pentru numele creștin al lui Vitold (inclusiv în salvconductul ducelui Lituaniei pentru Mudarra). Este prezentă și în Ungaria, dar (mult) mai puțin în Moldova. În actele sale, Alexandru I a mai apărut ca *Allexander* la 1421 în contextul – lituanian de asemenea – al aranjamentelor domnului cu fosta sa soție, Ringalla, sora lui Vitold.

În contextul de față, trei aspecte sunt, în opinia noastră, foarte importante:

1. Nemenționarea de către Alexandru I a vreunei scrisorii de recomandare a lui Mudarra adresată domnului Moldovei de către Ferdinand I de Aragon.
2. Locul de emitere al salvconductului lui Alexandru I pentru cavalerul iberic.
3. „Nota” *al(I)exandro vayouda* din finalul actului domnesc.

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

1. Emitenții tuturor salvconductelor pentru Alfonso Mudarra, păstrate în Arhiva Coroanei de Aragon, **au amintit scrisorile de recomandare ale cavalerului** emise de Ferdinand I de Aragon pentru viitoarele „gazde” ale acestuia:

1. Amedeo al VIII-lea, conte de Savoia, 2. Teodor al II-lea Paleologul, marchiz de Montferrat, 3. Galeazzo Maria Visconti, ducele Milanului, 4. Sigismund de Luxemburg, regele romanilor și regele Ungariei, 5. Sofia de Wittelsbach, regina Boemiei, 6. soțul ei, Venceslav al IV-lea de Luxemburg, regele Boemiei, 7. Cristin de Ostrów și Zbigniew de Brzezie, în numele regelui Vladislav al II-lea Jagiello al Poloniei, și 8. Vitold, ducele Lituaniei.

Numai în actul pentru Alfonso Mudarra de la Alexandru I al Moldovei nu se menționa vreun mesaj din partea lui Ferdinand către voievodul de la Marea Neagră.

1. **Fie Alexandru nu fusese pe lista lui Ferdinand.** Aceasta nu este exclus. Monarhul aragonez putea crede că *Moncastro*/ Cetatea Albă (prin care trecea cel mai bun și scurt drum spre Constantinopol și Țara Sfântă) nu se afla sub puterea domnului Moldovei.

2. **Fie Alexandru, scribul acestuia, nu a mai socotit necesar să precizeze primirea scrisorii de la Ferdinand.** Ar fi fost o gafă diplomatică majoră, dar una în acord cu latina salvconductului moldav pentru Alfonso Mudarra.

Lămuriri ar putea aduce tocmai subiectul de la punctul următor.

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

2. Grafia locului de emiterie a salvconductul moldav este „variabilă”:

1. *Sacgitivia*, la Vielliard (1936).

2-3. *Socgitervia*, la Paravicini (1994) și Rowell (2003).

4-5. *Socjuirta/ Socjituia*, în lecțiunea noastră (2024).

Lecțiunile relevă grafia problematică a scribului, dar ne și arată că locul de emiterie al actului nu putea fi – nepermis de stâlcit – Suceava. Indiferent de „limba maternă” a scribului și de originea – maghiară sau slavă – a numelui Suceava.

Prin primele sale trei litere (*Soc*, în toate lecțiunile moderne), numele se lega limpede – pe „filieră” slavă mai degrabă (*Сочава*) – de Suceava/ Soc(h)av(v)a (de râu/ de târg).

Locul emiterii salvconductului moldav pentru Mudarra nu era inclus într-o formulare de tipul *datum in castro nostro...* (Kaunas) ori într-una simplificată – monarhic – *datum* fără *in* (*Datum Bude* și *Datum Cracovie*).

Locul de emiterie al salvconductului moldav poate să fi fost însăși Sucevița, parte a domeniului domnesc al Volvățului.

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

Oricum va fi fost, când a trebuit să plece – în mare grabă (ținând cont și de locul unde i s-a scris „permisul” – de la Alexandru, Mudarra nu se găsea la Suceava, unde domnul avea o cancelarie profesionistă și dispunea de o comunitate „latinofonă”.

Salvconductul a fost emis cu „mijloacele avute la dispoziție” de domn într-o ieșire din cetatea sa de scaun. Alexandru avea cu el, chiar dacă era – să zicem – la vânătoare, măcar o hârtie, pe care a fost înscris salvconductul pentru cavalerul iberic, și o pecete mică, care a fost aplicată pe verso-ul actului, aproape de jumătatea marginii sale drepte.

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

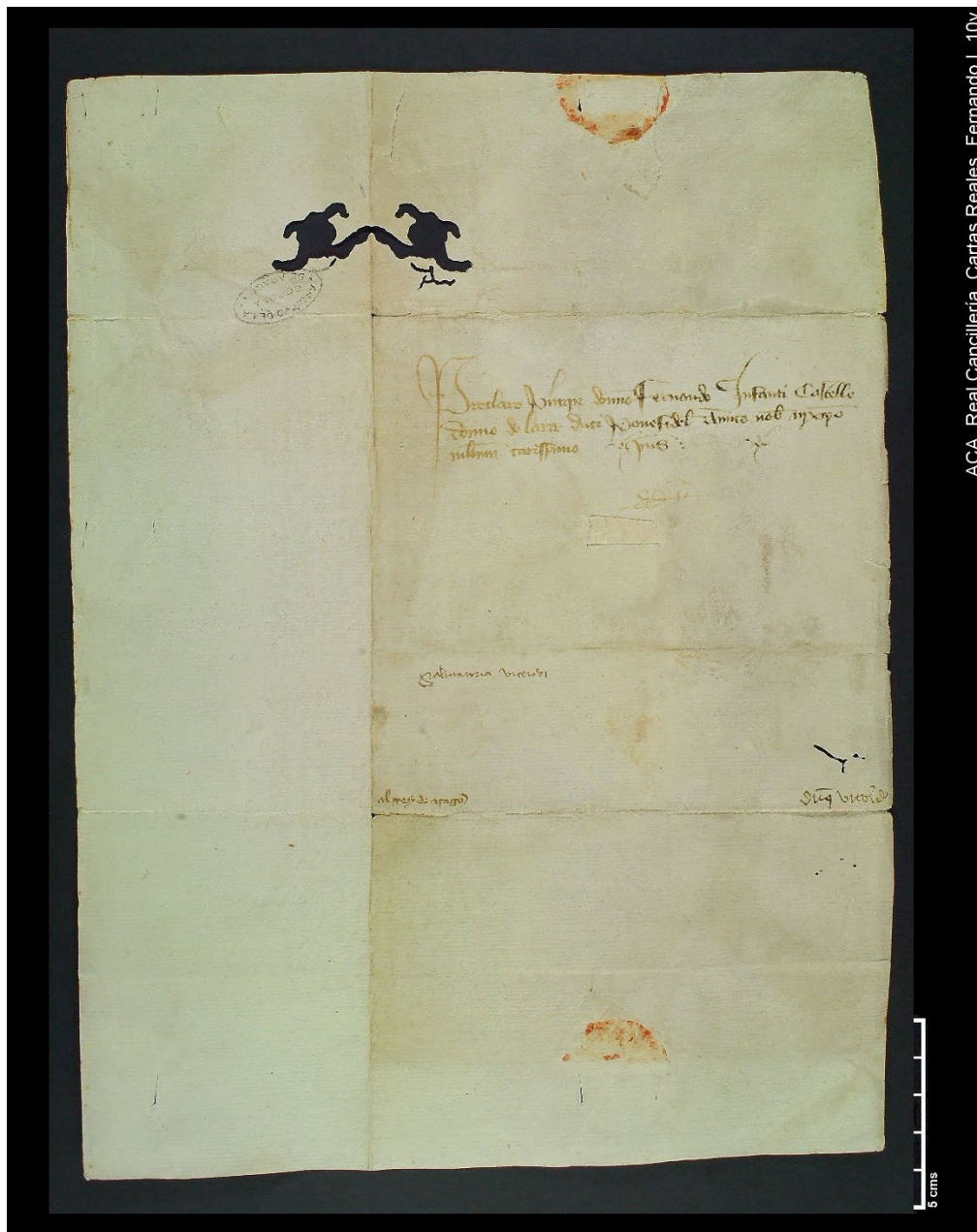
3. Redactate de mâini diferite de cele care au întocmit salvconductele, „perechi” de tipul *al rrey de aragon* (în stânga) – *al(l)exandro vayouda* (în dreapta), aproape de marginea inferioară a verso-ului salvconductului în cazul actului moldav, se mai întâlnesc pe verso-urile „permiselor” primite de omul lui Ferdinand I de Aragon, Alfonso Mudarra, de la

1. Alexandru (*Allexander*)/ Vitold, ducele Lituaniei: *al rrey de aragon – duque* (prescurtat *duq*) *vitold*. Cele două părți au fost scrise de doi mâini diferite, la jumătatea, de împăturire arhivală, a documentului. *Al rrey de aragon* aparține aceleași mâini care a introdus această adresă pe verso-ul actului de la Alexandru al Moldovei. *Duque vitold* a fost scris poate de aceeași mână care a inserat *Salutatoria vittvodi* deasupra „perechii”.

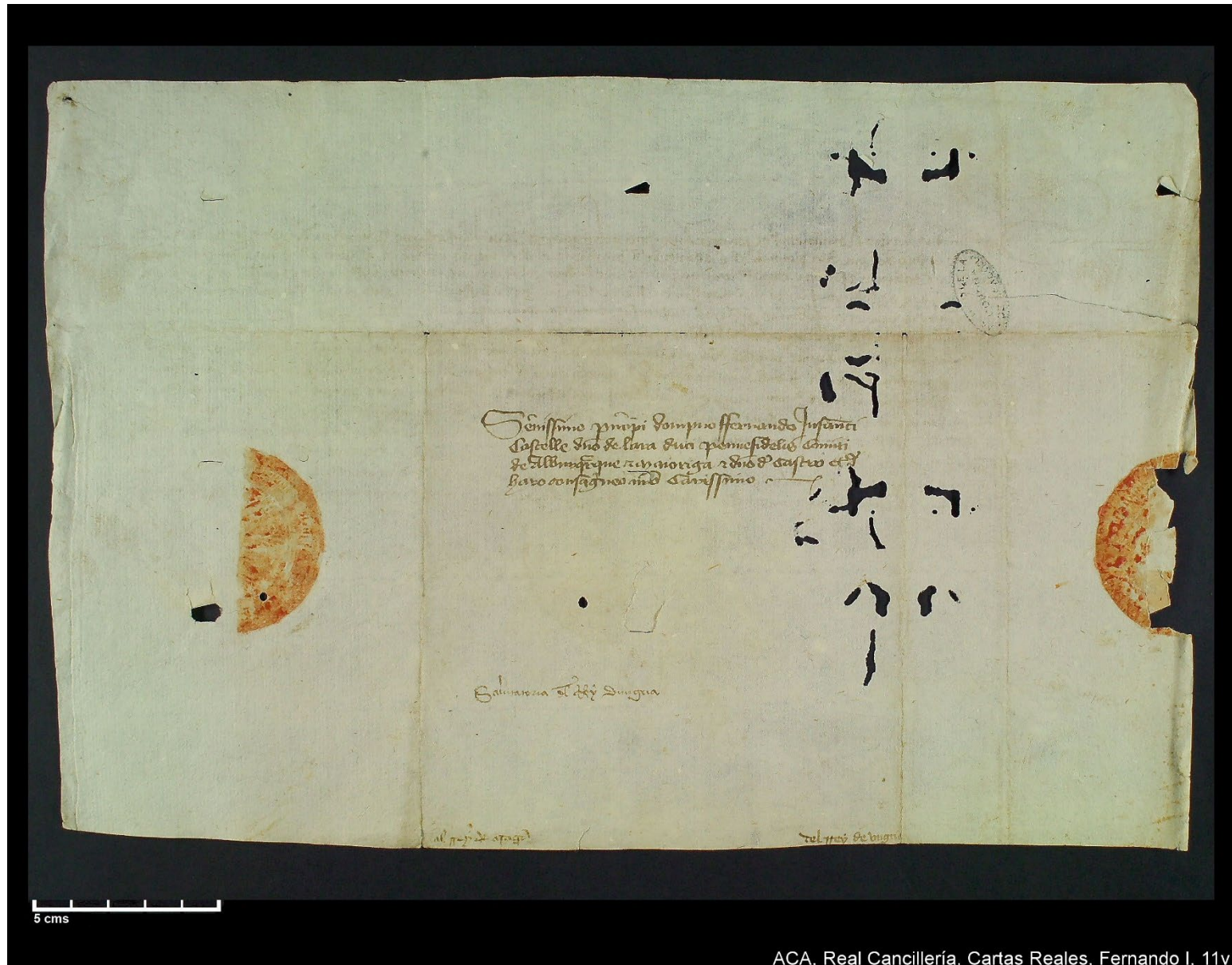
2. Sigismund de Luxemburg, regele romanilor și regele Ungariei: *al rrey de aragon – del rrey de ungria*. Cuvintele se află la marginea inferioară a verso-ului actului. Ambele componente au fost scrise de o singură mână, cea care a inserat *al rrey de aragon* pe verso-ul actelor lituaniene și moldave.

3. Teodor al II-lea Paleologul, marchizul de Montferrat: *al rrey de aragon –marques de monferad*. Notița a fost scrisă de aceeași mână ca mai sus, aproape de jumătatea de împăturire a actului.

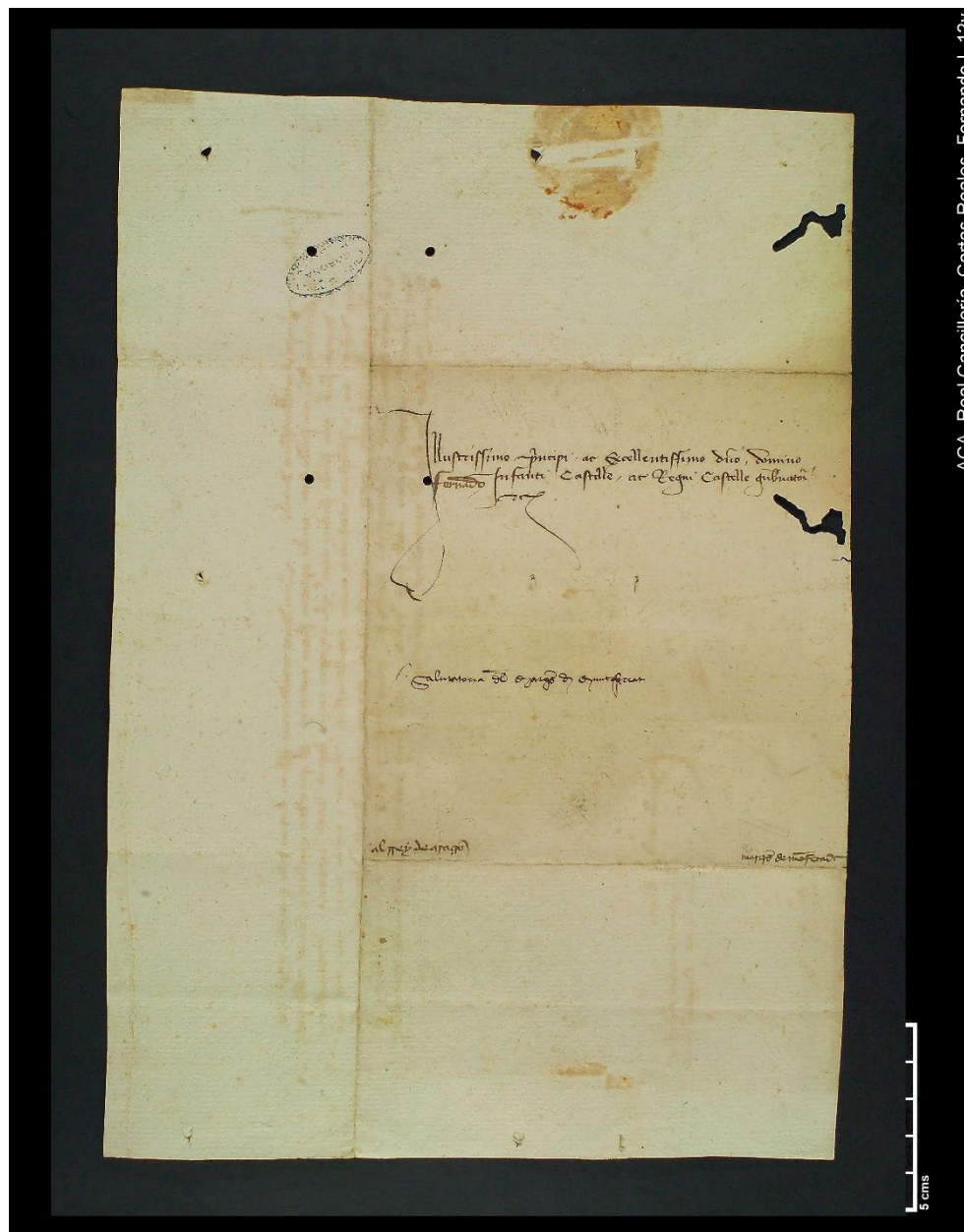
(1) Verso-ul salvconductului lui Alexandru/ Vitold, ducele Lituaniei

(2) Verso-ul salvconductului lui Sigismund de Luxemburg, regele romanilor și regele Ungariei

(3) Verso-ul salvconductului lui Teodor al II-lea Paleologul, marchizul de Montferrat

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

Doar în cazul actului de la Alexandru al Moldovei, o parte a „perechii” nu poate fi atribuită lumii iberice în general, sau/ și cancelariei lui Ferdinand I de Aragon în particular:

al(l)exandro vayouda, scris fără abrevieri. Inițial, prenumele a fost scris cu un singur *l*, un semn de abreviere fiind adăugat apoi deasupra.

Scrisul este foarte stângaci, mai stângaci decât al scribului care a întocmit salvconductul.

Mâna care a scris *alexandro vayouda* a fost – astfel – o mână din Moldova, *care s-a folosit de marginea de jos a documentului pentru „a ține linia (scrisului) dreaptă”*.

Date fiind măcar două aspecte majore, discutate anterior,

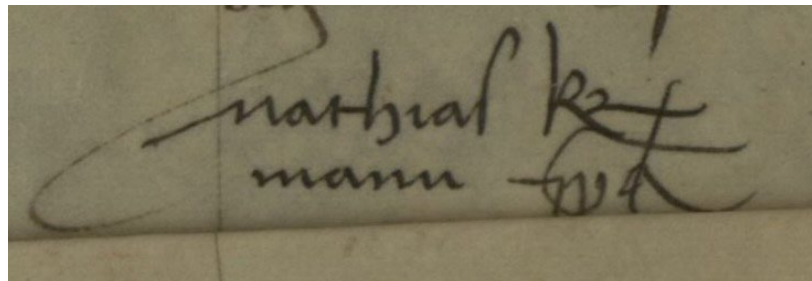
- (1) locul de emitere al salvconductului moldav pentru Alfonso Mudarra și
- (2) faptului că, foarte probabil, Moldova nu se afla pe itinerariul cavalerului stabilit prin recomandările suzeranului acestuia, Ferdinand I de Aragon,

alexandro vayouda este de privit drept „semnătura” – cu sau fără ghilimele – a lui **Alexandru I cel Bun**, menită să întărească prezența lui Muddara în țara sa și să justifice „devierea” pelerinului.

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

În Europa Centrală și Răsăriteană, semnăturile (inclusiv în varianta *manu propria*) nu erau încă o practică uzuală. Aveau să se răspândească cu adevărat abia la sfârșitul secolului al XV-lea sub regii și ducii Jagielloni (în Boemia, Lituania, Polonia și Ungaria) și nu, cum ne-am fi așteptat poate, deja sub Matia Corvin.

În schimb, în Peninsula Iberică, semnăturile erau frecvente încă din vremea lui Rodrigo de Bivar/ El Cid († 1099).

I.3. Înțelesurile unui salvconduct pentru „Moldova înapoiată”

Trăgând, pe moment, linia, o concluzie surprinzătoare se poate desprinde din analiza celor trei puncte de mai sus.

Salvconductul lui Alexandru I cel Bun pentru cavalerul Alfonso Mudarra este un însemn al funcționalității și nu al disfuncționalității statului și al domniei Moldovei într-o vreme de criză, pe deasupra, precum a fost anul 1412.

Moldova nu avea încă o cultură de talie occidentală și era pentru destui o ciudățenie, dar semnătura domnului ei avea putere până în Peninsula Iberică.

II. Suita lui Sigismund de Luxemburg la curtea din Perpignan a lui Ferdinand de Aragon”

În aceste condiții, vor fi poate mai ușor de înțeles slide-urile de mai jos privind efectele valahe ale întâlnirii, trei ani mai târziu, în toamna anului 1415, dintre

Ferdinand de Aragon, suveranul lui Alfonso Mudarra, ajuns – cumva – și la curtea lui Alexandru I cel Bun al Moldovei în mai 1412, și **Sigismund de Luxemburg**, care, în martie 1412, își arogase, în înțelegere cu Vladislav al II-lea Jagiello, regele Poloniei (dar, nu și cu Vitold al Lituaniei), jumătate din Moldova.

Călătoria iberică a lui Sigismund **a fost un succes** din punct de vedere al relației cu Ferdinand (care avea – însă – să moară în aprilie 1416).

Călătoria iberică a lui Sigismund **a fost un eșec** în raport cu papa Benedict al XIII-lea (pe acesta nu l-a putut determina să abdice).

Rezultatul a fost pe potriva lui Sigismund.

La Perpignan, a rezidat timp de peste o lună. A fost însoțit, ca de atâtea ori de-a lungul domniilor sale, de o suită „pestriță”.

II.1. Nobilii *hungari* onorați de regele Ferdinand de Aragon

Unii din membrii suitei au fost onorați în chip special de regele Ferdinand I de Aragon.

1. Palatinul Nicolae (al II-lea) Gorjanski/ Garai a fost admis în „Ordinul Ulciorului și al Grifonului” (*Orden de la Jarra y el Grifo*), ordin întemeiat de Ferdinand de Aragon în 1403.

II.1. Nobilii *hungari* onorați de regele Ferdinand de Aragon

2. Viitorul voievod al Transilvaniei (1436-1438), Petru Cseh de Léva, marele comis al curții ungare a lui Sigismund și membru fondator al Ordinului Dragonului (1408), a primit un blazon din partea regelui Ferdinand de Aragon

Blazonul său, și al rudelor sale, a intrat în istoriografia maghiară în anii 1890 prin „expedițiile arhivistice” la Barcelona.

Barth. gras m^{re} H^{re}.
H^{re} p. H^{re}. C^{re}.
p.

f. iij. duplicata
 f. iij. alia reperta
 f. iij. de omni
 f. iij. de omni
 f. iij. de omni

Loco feceramus de qua Rex Aragoni gentes re. Regalem dicit epistola ex
impio potare illis qui amorem insignia pueri in pace desiderat si ea dno
paganus libenti animo et munus herenna clargit: Cum igitur Nobilis et dno
nostri leopoldus latzlaus Elias et blasius pueri de hinc fuit et benedictus
egidius de bacte orandi Regi Hungarie cunctis pmissis et motus dno re
dilatantibus arma sui insigna nobilitatis ante porta deferre claret nobis
inde supplicauerunt oportuna eis herenna impatere. Admittimus quatenus sit
promodum bonis vobis volentibus esse clares singularem seu distam armorum

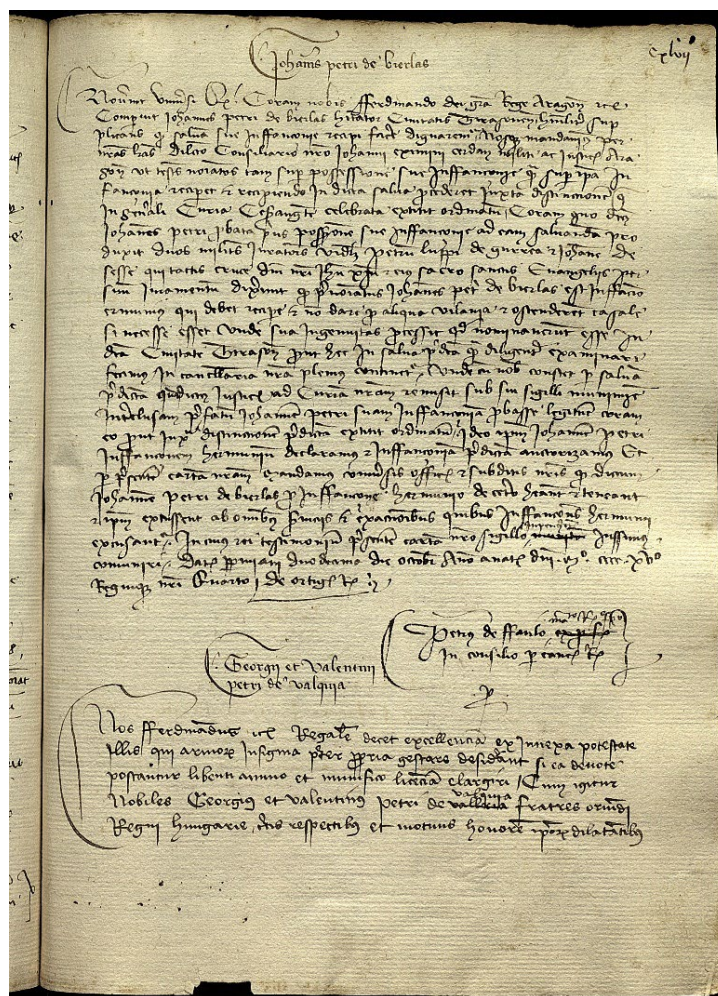

Blazonul acordat familiei sale de Ferdinand I (20 octombrie 1415) este cunoscut acum drept blazonul familiei Hettyey (MNL, OL, DF 283583, din arhiva familiei de la Sopron; 292765, pentru documentul din registrele aragoneze de la Barcelona).

3. Un alt blazon a fost acordat de Ferdinand în aceeași zi.

II.2. Un *ethiops niger* pentru nobilii din *Valaquia* între blazoanele aragoneze ale suitei lui Sigismund

Blazonul era pentru G<h>eorg<h>e și Valentin, fiii lui Petru, din Valahia (*de Valaquia*), *oriundi regni Hungariae*.

arma seu signa nobilitatis anteputa deferre eligunt nobis
inde suppleantur opportuna eis licentia impetri. Adhuc quatenus
sit primordium hominibus volentibus et claros singulare seu disticta
armore habere formula ab aliquo mundi principis eis indulta
et quod in similibus principum fama gloriisq. divulgatur eo potius
potius si ex remonis partibus talia deferunt omnibus Tenore presentis
arma anteputa. Quoties campus est albus viridibus floribus impictis
in angulo primo extat depictus Chiepe aureus et in eodem medio quidam
ethiops niger ad angulum dextrum vibrare videtur lancea blava robusta
ad sinistram vero tenet pelta seu umbone robustus equus et in pede sinistro
gerit compede quatuor nodos in similitudine anguli clipei depictus est
quidam elmus seu Calca argentea ad quodam oportio hunc finem
brans et utraque parte et plures nigris aureisq. robustus ad quodam coronam
auream in angulo sinistro per medium eminet quidam ethiops usque ad humeros
ad remanens viridi gestans in capite quidam pluma per auream et
per argenteam. Eiusdem nobilitatis et sine filijs successoribus et heredibus et
ab eis dependens dextra mea sua et ex parte designamus fore domum
et donamus. Quodque arma et insignia ipsi et sui primum in singulis
armis bonis et rebus in quibus moris est deferat et possit affixa et
inscripta velle unquam tempore immutata quoties preceptum ad res amicitie
in tutamque pyramem et orthodoxe religionis et in veri domini naturalis
illa exprobat fideliter ad honorem. Nos enim mandamus delictis et
magnifico Alfonso principi Gerunde nostro primogenito patris et in
Regibus et suis nobis Cordali gubernatori et post dies nostros vnde
deo priuante propositos et longenos legitimos successores ac nunc et
eius successoribus quibuscumque. Venerabili maiori nostro Conestabili avaris
his armore Capitaneis vexillariis aliquatibus et alijs officiis
nunc et ipis mei primogeniti ad quos spectat et eorum vicegerentibus
seu locatibus ad partibus quod futuris quate nunc presentis indultum

II.2. Un *ethiops niger* pentru nobilii din *Valaquia* între blazoanele aragoneze ale suitei lui Sigismund

Nos FFerdinandus etc. Regalem decet excellenciam ex innexa potestate/ illis quj armorum insignia preter propria gestare desiderant si ea deuote/ postantur libenti animo et munifico licenciam elargiri. Cum igitur/ nobiles Georgius et Valentinus Petri de Valquja [suprascris; în text (tăiat): Vallria, Valliria ori Vallocia] fratres oriundi/ Regni Hungarie certis respectibus et motiuis honorem ipsorum dilatantibus/ (f. 147^v) arma seu signia nobilitatis ante picta deferre elegerint nobisque/ inde supplicauerint opportunam eis licenciam impartiri, Aduertentes quantum/ sit primordium homjnibus volentibus esse claros singularem seu discretam/ armorum habere formulam ab aliquo mundi principum eis indultam/ et quod in consimilibus principatum fama gloriosius diuulgatur eo/ potius si ex remotis partibus talia conferunt oriundis Tenore presentis/ arma antepicta quorum campus est albus viridibus floribus circumpictus/ in cuius ymo extat depictus Clipeus aureus et in eius medio quidam/ ethiops niger cum eius dextera vibrare videtur lanceam blauj coloris,/ cum sinistra vero tenet peltam seu vmbonem coloris eiusdem et in pede sinistro/ gerit compedem quatuor nodorum, in summitate cuius clipei depictus est/ quidam elmus seu Galea argentea cum quodam copertorio habente fini-/ brias et vtraque parte et plicas nigri aureique colorum, cum quadam corona/ aurea, in cuius culmjne per medium, emerjuet [!] quidam ethiops vsque ad humeros/ cum crinali viridi gestans in capite quandam plumam partim auream et/ partim argenteam, eisdem nobilibus et suis filiis [!], successoribus et heredibus et/ ab eis descendentibus de certa nostra scientia et expresse designamus, concedimus/ et donamus [...].

II.2. Un *ethiops niger* pentru nobilii din *Valaquia* între blazoanele aragoneze ale suitei lui Sigismund

Blazonul a revenit tot unor [...] *oriundi regni Hungariae* [...], ca Petru și ramurile neamului său de Léva. Aceștia, necunoscuți până la acel moment din toamna lui 1415, dar nici după întâlnirea de la Perpignan, erau G(h)eorg(h)e și Valentin, fiii lui Petru, din *Valaquia*.

Frații au cerut, și au primit, de la monarhul aragonez un *ethiops niger* în mijlocul stemei lor. Alegerea ar fi fost naturală dacă i-ar fi slujit lui Ferdinand împotriva maurilor („de culoare”). Regele Aragonului și al Siciliei nu spus nimic de gen. El a dat ce i-au cerut frații.

Ce s-a ales de G(h)eorg(h)e și Valentin (de rit latin, prin prenume) nu se știe. Deși importanța nu i-a fost mică

(în raport cu onorurile primite din partea lui Ferdinand de Aragon, frații au stat pe același „rând” cu mareșalul Petru Cseh și cu un „rang” sub palatinul Nicolae Gorjanski),

familia li s-a risipit cel mai probabil. În comparație, chiar dacă sub numele familiei Hettyey, diploma heraldică acordată lui Petru Cseh de Léva de către regele Aragonului la Perpignan s-a păstrat până astăzi.

II.2. Un *ethiops niger* pentru nobilii din *Valaquia* între blazoanele aragoneze ale suitei lui Sigismund

Fiindcă, altfel decât în cazul lui Petru Cseh sau al lui Nicolae Gorjanski, Ferdinand nu le pomenise vreun domeniu de care să li se lege „numele de familie”, este presupus că G(h)eorg(h)e și Valentin erau mai tineri „cu o generație” în slujba lui Sigismund decât Voicu, tatăl lui Iancu (el primise la 1409 domeniul Hunedoarei).

La fel precum, foarte plauzibil, Voicu (*Buth*), frații veniseră din Țara Românească, origine de care – prin diploma lui Ferdinand – ei erau mândri.

Cererea lui G(h)eorg(h)e și Valentin de a avea „un negru” pe blazon, rugă care fost încuviințată, se cuvine ca urmare privită cu cumpănire.

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

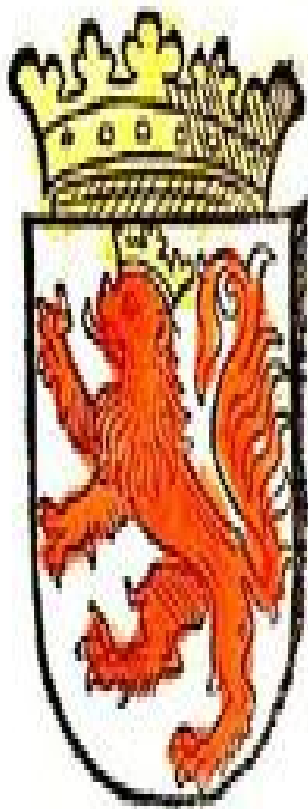
Strania legătură dintre stemele Țărilor Române (a Moldovei inclusiv) cu „capete de negri” și anii Conciliului de la Constanța este „bine” cunoscută. S-a pretat și la simplificări, deși unele erau voit alambicate. Prin asemenea „rezolvări”, neobișnuitele steme au fost împinse printre ficțiunii.

Cazul aragonez al fraților din *Valaquia* ne arată că „fum fără foc nu iese”. Este văzut dacă exista un raport ierarhic între „etiopianul negru” al fraților (valahi) de la Perpignan și cele trei „capete de negri” asociate Valahiei la Conciliul de la Constanța. Este de văzut ce relație (tot valahă) era semnificată pe stemă de un negru în picioare și – doar – de un cap de negru/ de capete de negri.

Până atunci, două observații ar putea fi trebuincioase.

Prima îl privește pe Ulrich von Richenthal († c. 1438), cel care a realizat stemele participanților la Conciliul de la Constanța și „pozele” cu ei. Imaginile, cu „legende” lor, au fost publicate în alt context aproape trei decenii mai târziu.

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

„Herczog dispott in der meren Walachy”

„Herczog von Ascholott hider der Walachye”

„Thebemar aus der Walachei”

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

Primirea delegaților moldavi de către (anti-) papa Benedict al XII-lea la Conciliul de la Konstanz

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

A doua remarcă se referă la Oswald von Wolkenstein († 1445), interpretul/ unul dintre interpreții lui Sigismund la Perpignan în 1415.

Dupa el însuși, von Wolkenstein cunoștea și limba *roman*.

În original: [...] *Franzoisch, morisch, katlonisch und kastilian,/ teutsch, latein, windisch, lampertisch, reuschisch und **roman**/ die zehen sprach hab ich gebraucht, wenn mir zerran* [...].

Von Wolkenstein folosea *zu Kriechen* sau *in Kriechen* pentru Imperiul Bizantin/ Imperiul Roman de Răsărit/ „imperiul romeilor”). Amintim astfel și unul dintre „itinerariile sale”:

[...] *Durch Barbarei, Arabia,/ durch Hermani in Persia,/ durch Tartari in Suria,/ durch **Romani** in Turggia/ Ibernica/ der sprung han ich vergessen* [...].

Iar, pentru von Wolkenstein, *Romani* însemna și Roma/ Romagna. În altă „successiune erantă”: [...] *Flandern, Bickardi, Prabant/ Cippern, Nappel, **Romani**, Duscant* [Toscana] [...].

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

În contextul domniilor europene ale lui Sigismund nimic nu ar trebuie de fapt să ne (mai) surprindă.

În ordine aleatorie:

1. Conform cronicarului/ secretarului sultanului Mehmed al II-lea, Critobul din Imbros, Sigismund de Luxemburg a fost – de la Nicopole (1396) – primul „împărat al peonilor (i.e. al ungurilor/ al maghiarilor) și al dacilor (i.e. al valahilor/ al românilor)”.
2. La 1403, dacii erau (și) supușii lui Ladislau de Anjou, regele Neapolelui, dușmanului lui Sigismund de Luxemburg (conform umanistului florentin și filo-bizantin Coluccio Salutati).
3. Valahii lui Sigismund de Luxemburg vorbeau „cvasi-romana” la 1426 (conform solilor florentin ajunsi la curtea sa de la Buda).
4. La 1436, regele și împăratul Sigismund de Luxemburg a trimis un ierarh (al *Moldovlahiei*) în Transilvania, unde trebuia să rezideze.

În plus, von Wolkenstein ar putea explica și originea lui *ethiops niger*.

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

Despre von Wolkenstein s-a spus că fusese îmbrăcat de Sigismund în *rey de Turquía*, intrând în fruntea alaiului regelui Ungariei în Perpignan în toamna anului 1415.

În original(e):

[...] El caballero que llebaba el estoque, dezían que avía sido rey de Turquía, y que ell emperador lo avía prendido en una batalla [...] (Crónica incompleta del reinado de Fernando I de Aragón).

[...] que habia seydo Rey de Turquía, é que el Emperador lo habia prendido en batalla [...] (Álvar Garcíá de Santa María, Crónica del Rey don Juan, secundo Rey deste nombre en Castilla y en Leon)..

•

Acel „rege” fusese capturat în luptă de către monarhul fraților G(h)eorg(h)e și Valentin.

•

Sigur este că, patru luni mai devreme (la Curtea de Argeș, pe 10 iunie 1415), Mustafa Çelebi („falsul Mustafa”), ultimul dintre fiii rebeli ai lui Baiazid I, se aflase la curtea lui Mircea I cel Bătrân (cel care pare să fi avut cel puțin dreptul de a-l face cavaler pe unul din supușii lui Jobst al Moraviei, vărul patern al lui Sigismund).

II.3. „Capete de negri”, o limbă *roman*(ă), un „rege al Turciei” și un poet-bufon și cavaler

Regele cruciat (anti-otoman) Sigismund de Luxemburg trebuia să se prezinte pe măsură în fața regelui cruciat (anti-maur) Ferdinand de Aragon.

Cavaleri din *Valaquia* ar fi avut astfel tot dreptul să pretindă „un turc” pe stema lor, iar o cancelarie iberică toată libertatea să-l traducă în latină printr-un *ethiops niger*.

În definitiv, în lumea „preotului Ioan”, din Etiopia inclusiv, totul era posibil.

Concluzii sau perspective?

Datele înfățișate astăzi nu sunt rezultatul unui program sistematic de cercetare.

Nota bene: după 2010, nici un proiect de cercetare dedicat publicării de izvoare medievale nu am mai fost finanțat (prin finanțare competitivă în primul rând...).

Sunt rodul unei „excursii de familie” / a unui concediu (august 2024).

(Altă) Nota bene: în condițiile în care preocupările „membrilor echipei” nu includeau Peninsula Iberică, mai ales în perioada acoperită de documentele de mai sus.

Elementele prezentate anterior pot contribui la lămurirea unor întrebări mai vechi. De tip:

- „cultura domnească” (în special în primul secol de existență al statelor medievale românești).
- „interesele” elitelor valahe (din Țările Române și din Regatul Ungariei, de exemplu).
- „rasismul genetic” ori „iobăgia funciară” a românilor/ valahilor (simbolistica negrului).

Concluzii sau perspective?

Din punctul nostru de vedere, documentele – iberice (nu ungare, polone, italiene sau germane) – de mai sus deschid în primul rând perspective, precum:

- știința de carte în rândul românilor din Evul Mediu (deja evidențiată de numeroasele „sms-uri”/ documente scurte, în general, fără dată, și în slavonă, din arhivele transilvane).
- „capacitatea de reacție” a conducerii statului (înainte, de exemplu, de episodul Reuseni).
- locul românilor/ valahilor în textura „structurii de putere” a Coroanei Ungariei (și nu numai) de dinainte de căderea Constantinopolului (și de dinaintea Unirii de la Florența).

Din acest punct de vedere, izvoarele din anii 1412 și 1415 au o calitate (cel puțin). Ating teme mai pe înțelesul tuturor (dar, fie „uite”, fie socotite drept „delicate”).

„semnăturile” domnilor români/ valahi („oficial”: analfabeți).

- stemele românilor/ valahilor („oficial”: niște limitați).

Vă mulțumesc pentru atenție și pentru răbdare!

